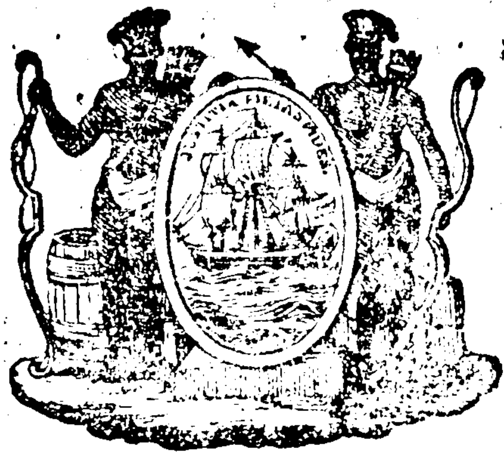
Ao. 1856 **No. 146.**

Donderdag **4 December.**

SURINAAMSCHE COURANT EN GOUVERNEMENTS ADVERTENTIE BLAD.

Gouvernements - Secretarie.

Aanzoek voor Vrijgeving.

1856.

28 Nov. Van het slavenkind *Eliza*, geboren in 1853, dochter van *Cilia*, toebehoorende aan S. Alberga.

» » Van den slaaf *Jacobus* of *Jacob*, geboren in 1833, zoon van *Mentje*, toebehoorende aan den Houtgrond *Quapibo*, divisie *boven Commewijne*.

» » Van het slavenkind *Maria*, geboren in 1844, dochter van *Jetta*, toebehoorende aan plantage *Dageraad en Dankbaarheid*, divisie *boven Cottica* en *Perica*.

» » Van de slavin *Cornelia*, (wier ouderdom onbekend is), dochter van *Clasijntje*, en haar zoon *Eduard*, (wiens ouderdom onbekend is), toebehoorende voor den vrijdom aan C. M. Rijts.

» » Van het slavenkind *Willem Frederik*, geboren in 1856, zoon van *Helena*, toebehoorende aan E. J. Stengarde.

De Gouvernements - Secretaris,
E. A. VAN EMDEN.

Derde afkondiging.

Gouvernements - Secretarie.

Paramaribo, den 3 December 1856.

Ten verzoeke van Johannis Langevoort, wordt van zijn voorgenomen vertrek uit de kolonie aankondiging gedaan.

De Gouvernements-Secretaris,
E. A. VAN EMDEN.

Gouvernements - Secretarie.

Paramaribo, den 3 December 1856.

Ten verzoeke van Hermanus Hechtman, wordt van zijn voorgenomen vertrek uit de kolonie aankondiging gedaan.

De Gouvernements-Secretaris,
E. A. VAN EMDEN.

Gouvernements - Secretarie.

Post - Kantoor.

Op aanstaanden **VRIJDAG** den 5n. dezer, des morgens ten 10 ure, zullen de per Z. M. Stoomschip *Sindoro*, via *Coronie*, *Nickerie* en *Demerarij* te verzenden Mailpakketten worden gesloten.

Paramaribo, den 2 December 1856.

De Ambtenaar belast met de Posterij,
J. S. BURNE.

DONDERDAG den 4den December zal door Z. E. den Heer Gouverneur *geene* **AUDIENTIE** worden verleend.

Paramaribo, den 3 December 1856.

De Adjudant van den Gouverneur,
F. P. KAMERLING.

POLITIE.

Aangezien vele Sjouwers en Karrelieden, in strijd met art. 30 der Publicatie van 24 December 1853 (G. B. No. 12), niettegenstaande zij door de Politie herhaaldelijk aan hunne verpligtingen zijn herinnerd geworden, bij voortduring in gebreke blijven, om de termijnen der taxe voor verkregene admissie over dit loopende jaar te voldoen, zoo worden zij met nadruk aangemaand, om de door hen verschuldigde termijnen uiterlijk vóór of op den 20n. December e. k. op het Bureau van Politie 1e. Afdeeling, gehouden wordende aan den *Waterkant* bij de *Plattebrug*, aan te zuiveren; zullende bij niet voldoening daarvan, krachtens art. 21 der aangehaalde Publicatie, de hun als Sjouwers of Karrelieden uitgereikte admissien, worden ingetrokken.

Paramaribo, den 3 December 1856.

De prov. Commissaris van Politie,
G. DUIJCKINCK.

POLITIE.

De ondergeteekende herinnert de Ingezetenen aan het verbod, om op binnenplaatsen, erven en openbare straten, eenig *geweer*, *pistool* of ander *vuurwapen* af te schieten, of eenig met buskruid gevuld voorwerp op te laten, en aan de strafbepalingen daartegen vastgesteld bij de Publicatie van 25 November 1828 (G. B. No. 17).

Hij rekent er op, dat de hoofden der huisgezinnen de pogingen der Politie zullen ondersteunen, om tegen roekeloosheid ten dezen en de bedenkelijke gevolgen daarvan, te helpen waken.

Paramaribo, den 3 December 1856.

De prov. Commissaris van Politie,
G. DUIJCKINCK.

Paramaribo, den 1 December 1856.

(15437) Naar aanleiding van art. 26 van het Reglement voor het Departement der *Onbeheerde Boedels*, worden belanghebbenden hierbij geinformeerd, dat de boedelbeschrijvingen van de *solvente* boedels van Jacob Pieter Crol en Anna Soetermeer en van de *insolvente* boedels van Friedrich Volts, Charles Lowe, Christiaan Hendrik Koning, Frans Jacob Groenewald en Jan Rademaker, benevens de rekeningen en verantwoording der laatsten en de daarop geformeerde balance, gedurende den tijd van *drie* weken ter Secretarie van het Collegie van Commissarissen voor het Departement der *Onbeheerde Boedels*, ter *visie* liggen, met inthimatie, om, wanneer de Crediteuren eenige aanmerkingen, hetzij op de gegrondheid en de hoegrootheid der daarbij voorkomende schuldvorderingen, hetzij op de rangschikking der Crediteuren of eenige remarques of debatten op de rekeningen en verantwoording mogten hebben, daarvan binnen den tijd van *drie* weken, na den dag waarop de bevoegdheid om van deze stukken *visie* te nemen, is geëxpireerd, bij eenig behoorlijk schriftuur aan Commissarissen te doen blijken.

De Secretaris bij het Collegie voornoemd,
J. ELLIS.

De Kapitein-Luitenant ter Zee, oudst aanwezende Kommanderende Officier, Stations-Kommandant in de kolonie *Suriname*, maakt bij deze bekend dat de levering van het *versch* **BROOD** voor den jare 1857, en *versch RUNDVLEESCH* van 1o. Januarij tot en met *ultimo* Junij 1857, voor de Equipagiën Z. M. Schepen van Oorlog zal worden aanbesteed, en aan de minst inschrijvenden vergund. De voorwaarden van aanneming zullen ter *visie* liggen bij den Heer Kolonialen Magazijnmeester te *Paramaribo*, van af den 4n. tot en met den 15n. December 1856, alwaar tot op laatst gemelden datum, 's morgens ten 10 ure, de beslotene inschrijvingsbilletten zullen aangenomen worden.

De Kapitein-Luitenant ter Zee,
Stations-Kommandant
VAN VOSS.

(15442) De Exploicteur bij het Geregtshof in de kolonie *Suriname*, zal op Vrijdag den 5n. December 1856, publiek bij executie verkoopen:

De plantaadje **SARAH** cum annexis, gelegen in *Coronie*, tusschen de plantaadjen *Burnside* en *Leasowes*, aankomende John Bent (nu boedel.)

Paramaribo, den 3 December 1856.

SIMON ABENDANON Sz.

Nieuwstijdingen.

Engeland.

Als oorzaak van het verschil tusschen Engeland en Mexico is gemeld het niet nakomen door laatstgemelde van zijne verpligtingen jegens de Engelsche fondsenhouders ten laste

dier republiek. Een dagblad van New-Orleans dat doorgaans goed bekend is met hetgeen in Mexico voorvalt, geeft echter voor dit geschil eene geheel andere reden op welke hierop moet nederkomen:

De heer Barron, Engelsch onderdaan en een der rijkste handelaren van Tepic, wiens zoon aldaar Engelsch consul is, nam een werkzaam aandeel in de tegen-omwenteling, welke ten doel had om de liberale regering in Mexico omverre te werpen. Barron zelf was daarvan een der voornaamste hoofden. De inwoners dienden, nadat die omwenteling mislukt was, bij het congres eene petitie in, waarin verzocht werd om den heer Barron alsmede zijn associé Forbes, een Amerikaansch onderdaan, wegens hun aandeel in de pogingen tot omverwerping van het bewind, van het grondgebied der republiek te verwijderen. De petitie werd in handen gesteld van den afgevaardigde Farias, die haar in een dagblad openbaar maakte voor dat hij haar in het congres voorlas. Barron wikkelde hem daarop in een proces wegens laster, ten gevolge waarvan hij veroordeeld werd tot eene maand gevangenis straf en eene groote boete. Het congres kwam hierop tusschen beide en beweerde dat ingevolge de constitutie geen afgevaardigde voor de regtbank vervolgd kon worden wegens eene handeling, die hij als lid van dat ligchaam had begaan. De regtbank verklaarde hierop het vonnis krachteloos en verzocht het uitvoerend bewind, om aan het ten uitvoer leggen van het vonnis geen gevolg te geven. Barron beklaagde zich alstoen bij de Engelsche regering en deze heeft daarop een eskader naar de golf van Mexico gezonden.

— De *Electric Telegraph Company* in Londen levert een merkwaardig bewijs, welke groote particuliere ondernemingen in Engeland zonder de hulp der regering in het leven treden. De linien dezer maatschappij, welke haar telegraafnet over geheel Engeland, Schotland en tot Dublin uitgebreid heeft, hadden verleden jaar reeds eene lengte van 4900 mijlen, terwijl de uitbreiding der draden ongeveer 26,000 Engelsche mijlen bedroeg. Bij deze maatschappij zijn 1200 à 1300 personen aangesteld, waaronder omstreeks 130 meisjes, die in Londen, Manchester en Liverpool onder de leiding eener directrice met de meeste voldoening de dienst als telegrafisten waarnemen. Ofschoon zich in de verschillende deelen van Londen 23 bureaux bevinden, welke door draden met het hoofdstation in Lothbury bij de bank, in verband staan, zijn niettemin een groot aantal boden aangesteld, waarvan het hoofdstation alleen er 80 bezit, jonge lieden die hunne bestellingen grootendeels loopend moeten verrigten. De maatschappij heeft haar eigen stoomboot voor de onderzeesche telegrafen; zij houdt er een bekwaam ingenieur op na, om nieuwe uitvindingen in de telegrafie te doen, en bezit derhalve steeds de beste instrumenten en inrigtingen. Daar zij in weerwil van de 23 bureaux in Londen geen station aan de *stock exchange* (fondsbeurs) heeft kunnen oprigten, heeft men zijne toevlugt genomen tot eene pijp, die eene Engelsche mijl lang en van de fondsbeurs tot het hoofdstation onder den grond gelegd is, en door een stoommachine voortdurend luchtledig wordt gehouden. Wanneer nu eene depêche van de fondsbeurs naar eenig gedeelte van Londen of het land moet gezonden worden, geeft men daarvan door middel van een signaal kennis aan het hoofdstation, het papier wordt voorts opgevouwen in de pijp gestoken, nadat vooraf eene goed gesloten klep geopend is, en de depêche vliegt door de luchtledige pijp naar Lothbury. Op deze zonderlinge wijze volgen dikwijls meer dan vijftig depêches op elkander. De chronometers op de schepen van Engeland werden, zoo als men weet, volgens den sterretoren te Greenwich gelijk gezet, waar 's middags ten 1 uur een kogel uit eene aanzienlijke hoogte naar beneden valt. Om dit teeken in het geheele land bekend te maken, heeft de maatschappij eene inrigting tot stand gebragt, waardoor op hetzelfde oogenblik op hun bureau (Strand) en op alle kantoren in de aanzienlijkste havensteden van het land insgelijks een kogel nedervalt. De scheepskapiteins zetten dan op de bureaux hunne horologien naar den Greenwicher sterretoren gelijk. Eene andere zeer doelmatige inrigting is de volgende: In alle deelen van Engeland kunnen geldsommen op de kantoren der maatschappij worden uitbetaald, om volgens opgave naar elke andere plaats van Engeland te worden verzonden.

De directeuren dier telegraafmaatschappij hebben onlangs nog proeven genomen, om zich te overtuigen of de tegenstand, dien het koperdraad op verre afstanden aan den electrischen stroom aanbiedt, hunne onderneming zoude kunnen belemmeren. Zij liet gedurende den nacht maatregelen nemen, dat eene onafgebrokene verbinding van 1000 mijlen tot stand gebragt werd, welke dat gevolg had, dat de proeven alle vrees voor bezwaren deden verdwijnen. Zoo zich echter een belemmerende tegenstand vertoond had, dan zoude deze de verbinding tusschen Europa en Amerika niet meer hinderen, daar men bevonden heeft dat het aluminium veel beter, naar men zegt achtmaal beter, geleidt dan het koper. De voorraad van dit metaal is onuitputtelijk, en de heer de Ville heeft een middel uitgevonden om het voor denzelfden prijs te verkrijgen als het gelijke gewigt zilver, of, daar het zilver vier malen zoo zwaar is, als hetzelfde volumen voor het vierde gedeelte van den prijs. Uit een erts, dat men op Groenland vindt, en waarvan reeds eene scheepslading is overgebragt, zal het metaal waarschijnlijk nog goedkooper te verkrijgen zijn.

Frankrijk.

De keizerin heeft zich aan het hoofd gesteld van eene vereeniging van dames welke zich ten doel heeft gesteld om aan de aanbachtslieden en de behoeftige volksklasse goedkooper huizen te bezorgen. Deze vereeniging huurt namelijk appartementen die weder tot een verminderden prijs verhuurd worden, ten einde op deze wijze de behoeftige bevolking niet te vernederen welke men te hulp wil komen.

— De groote schouwburg van Moskou, die voor een paar jaren is afgebrand, is volgens een nieuw plan weder opgebouwd, dat tot dusver zijns gelijken in Europa niet heeft. Het theater bevat vijf rijen onbedekte vrije loges, waarop salons uitkomen. De loges in het parterre zijn insgelijks vrij en hebben ook salons. De zaal is veel hooger dan San Carlo in Napels en kan 2500 zittende personen bevatten. De kroon telt niet minder dan 200 lichten. De architekt is een Italiaan, Cavos genaamd.

Een bezoek te Herrnhut.

Niet ver van de grenzen van Boheme, aan de zuidelijke helling van den Hutberg, ligt Herrnhut, de bekende kolonie der Boheemsche broeders. In 't jaar 1722 verlieten zij Moravië en vestigden zich hier op een landgoed van graaf Zinzendorf. Nog staat er het oude heerenhuis, door groote aangename tuinen omgeven. Ook het gedenkteeken van dezen scherpzinnigen en edelen man bevindt zich op het kerkhof, te midden van en groot aantal vlak liggende grafzerken, die ein zeldzame orde en regelmatigheid, even als ware het een goed bijgehouden register, aan de vroegere geslachten der gemeente herinneren. Zorgvuldig onderhouden en met boomen beplant, is 't een aangenaam rustoord, en wanneer wij gindschen kleinen heuvel bestijgen, ontwaren wij het vruchtbaar landschap der Lausits, met zijne vele dorpen en zijnen groenen, zacht golvenden bodem. De donkere bergen van Boheme, aan het oude vaderland der landverhuizers herinnerende, begrenzen den noordelijken en noordoostelijken gezigteinder.

Het geheele stadje, zoowel als de afzonderlijke woonhuizen, draagt den stempel van huisselijke netheid en welbegrepen luchtigheid. Zonder juist koud en stijf te zijn, zijn de gebouwen eenvoudig en wit. Men gelooft dat dit aan Hollandschen invloed is toe te schrijven; doch is het niet veel meer iets puriteinsch, dat (ook in physischen zin) over het karakter van het protestantisme verspreid ligt? Elke minderheid beijvert zich door haar leven en hare geheele organisatie propaganda te maken en hare leerstelsels bij anderen over te planten.

Daar juist de avondklok geluid werd, traden wij met de aandachtigen de groote bidzaal in. Er werd gezongen en daarna door den geestelijke een stuk uit den bijbel gelezen en opgehelderd, waarbij 't ons wederom duidelijk bleek, dat het in de meeste gevallen meer op de stemming der hoorders dan op de eigenschappen van den leeraar aankomt. De besproken plaats was die, waar de herwonnen arke naar de Israëliten werd teruggebragt, waar koning David niet zonder uitgelatenheid haar dansende te gemoet kwam en daarover door Saul's dochter Michal berispt en bespot werd. Natuurlijk was de tekstverklaarder hier volstrekt niet op de hand van Michal; het moedige Israëlitische meisje kreeg eene scherpe teregtwijzing, dat zij als kind dezer wereld zich vrolijk had gemaakt over de „ongehuichelde en ongekunstelde vreugde," van „David." Daarop volgde een warm gebed, en een gezang besloot het feest.

Bij het uitgaan der kerk konden wij de gemeente overzien. Er ligt iets vreedzaams en geduldigs in veler gelaat. Het is een natuurlijk gevolg van hunnen geheelen aard, dat onder de mannen veel beteekenende en scherpe trekken gemist worden; daarentegen zijn er onderscheiden meisjes die er allerliefst uitzien. De meesten hebben blond haar, een teeken van hare Duitsche afkomst, ofschoon hare voorouders uit Moravië gekomen zijn. Om het naauwsluitende mutsje dragen de kleine meisjes donkerroode linten, terwijl de volwassene met lichtroode, de gehuwden met blaauwe en de weduwen met witte kleuren getooid zijn. Dat zijn de kleuren die als zinnebeelden worden gebruikt; van andere schijnt men zich met voordacht onthouden te hebben. Het optreden der zusters maakt, zoo als wij zeiden, eenen hoogst gunstigen indruk, en 't verwonderde mij geenszins, dat ouders uit de omstreken zoo dikwijls hunne kinderen in deze vreedzame en reine lucht laten opvoeden.

Doch, 't geen onze bijzondere belangstelling opwekt, zijn de maatschappelijke inrigtingen der broedergemeente en de invloed van socialisme en communisme, die wij hier zoo rustig ingevoerd zien. Wat de Franschen met luide zwetserijen op hunne wijze, gevonden en algemeen bekend gemaakt meenden te hebben, is hier meer dan 130 jaren geleden in 't leven geroepen door een Duitsch edelman, die daardoor geen roem zocht in te oogsten, maar als een eenvoudig en zachtmoedig mensch zijne vrienden, de stillen in den lande, rondom zich verzamelde; en ziet, thans nog leven de menschen in gelukkige gemeenschap. Graaf Zinzendorf, hoe-

wel zich aansluitende aan de overoude instellingen der Moravische broeders, kan toch als de schepper der broedergemeenten beschouwd worden. Maar hoe is het hem kunnen gelukken over de woedende hartstogten te zegevieren, en niet alleen menschen, maar, wat meer zegt, Duitschers bij elkander te houden?

Zoo als men weet, is dit wonder door de godsdienst verrigt. Om eene socialistische vereeniging mogelijk te maken, moet er eene zeer krachtige, eene alvermogende drijfveer bestaan, en waar vindt men die anders dan in de godsdienst? Waar er sprake is van godsdienst, krijgt alles een ernstig, ja vreesselijk karakter. Geene magt die als deze, zoowel in vroegere eeuwen als tegenwoordig, de menschen zoo hevig in beweging heeft kunnen brengen. Overal waar socialistische pogingen geslaagd zijn en de band, die de vereeniging te zamen hield, den persoon van haren stichter overleefden, steunden zij dan ook op godsdienstige denkbeelden. Graaf Zinzendorf heeft wel niet, zoo als eenige Fransche volksmenners, eene godsdienst uitgedacht, ten einde daarop socialistische proefnemingen te gronden, maar zijn socialisme kwam van zelf in de denkwijze en het gevoel zijner vrienden voort, die even als de steenen van een gebouw elkander wederkeerig wilden ondersteunen en door verhoogden ijver meer gelijk wilden worden aan de hoogere volkomenheid der eerste Christenen. Zij streefden er in waarheid naar een volk van broeders te zijn. De eerste waarborg voor den duur hunner zamenleving is de levendigheid hunner godsdienstige gevoelens. Daarbij komt evenwel nog, dat zij hunne gemeente binnen enge grenzen beperken en over 't geheel aan regelen onderworpen zijn, die een schitterend getuigenis geven van het doorzigt en de menschenkennis van hunnen stichter. Niet zonder hoogmoed, maar niet ten onregte, maakte een Herrnhutter ons de opmerking, dat veel wat thans door de wereld begeerd maar niet verkregen wordt, bij hen reeds lang tot stand was gekomen.

Terwijl de gehuwden eigene woningen bezitten, zijn de ongehuwde mannen, meisjes en weduwen in groote gebouwen vereenigd. Elk van deze koren heeft een geestelijken helper (ministerie van binnenlandsche zaken), een huishoudelijken opziener (finantiën en openbare werken) en een derden opziener voor het zendelingswerk (eeredienst en buitenlandsche zaken).

In het broederhuis, dat wij bezochten, woonden de geestelijke en de huishoudelijke opziener in twee kamers nevens elkander. Vooral de eerste maakte een bijzonder aangenamen indruk op ons. „Wij beiden," zeide hij, „werken te zamen tot hetzelfde doel, en geen van ons poogt ten koste van den ander invloed te verkrijgen." Elk koor heeft weder zijne eigene bidzaal. De slaapzaal was groot en luchtig.

Eindelijk kwamen wij in de werkzaal, waar de verschillende handwerken worden gedreven. Materialen en gereedschappen behooren, even als in eene groote fabriek, aan het huis. Ten einde geene bovenmatige mededinging de prijzen al te zeer drukke, oefent men er slechts een beperkt aantal handwerken uit. Ook gehuwden mogen in het broederhuis werken, zoodat soms in moeijelijke tijden een reeds zelfstandig meester als gezel in het huis is teruggekomen. Er wordt dagelijks tien uren gewerkt; wie langer arbeidt wordt daarvoor afzonderlijk betaald, in dit geval bij het stuk; anders verdient ieder voor een uur arbeids 1 silbergrosche (6 c. Ned.) Dit dagloon van 10 sbg. is voor allen hetzelfde; de deugdzaamheid en de spoed van het werk worden niet in aanmerking genomen, eene bepaling, welker ondoelmatigheid men in het huis zelf schijnt te gevoelen. Naar binnen wordt daardoor de mededinging tegengehouden en naar buiten moeijelijker gemaakt. Zulk eene werkplaats zelfs van naarstige en rustige broeders kan niet wedijveren met eene werkplaats, waarbij men op het stuk wordt betaald, en het uitzigt op geëvenredigde winst den arbeid vleugelen geeft.

Het ontbijt wordt naar verkiezing door een medelid gereed gemaakt; ook het avondeten kan ieder naar zijn vermogen nemen. Daarentegen bestaat er voor het middageten eene gezamenlijke keuken, aan welke men 1 thaler 20 sbg. (*f* 3.00) in de week betaalt. Deze som is niet klein, en wanneer men aan de voordeelen eener gemeenschappelijke keuken denkt, kunnen wij het er voor houden, dat de spijzen wel worden toebereid en dat de tafel, ofschoon eenvoudig, toch rijkelijk voorzien moet zijn. Aangezien de verdiensten der mannen voor tien uren arbeids daags slechts 2 thaler (*f* 3,60) 's weeks bedragen, blijven voor ontbijt en avondeten, voor woning en kleeding niet meer over dan 10 sbg. in de week. Waarschijnlijk werkt men dus algemeen over den gewonen tijd, of het moest zijn, dat er andere bronnen van inkomsten bestaan, die ons onbekend zijn. De mannelijke werklieden maakten op ons niet den indruk van door bovenmatigen ijver bezield te worden, en daar buitendien hunne voortbrengselen niet zeer geschikt zijn voor uitvoerartikelen, laat het zich wel begrijpen, dat de rekening van het broederhuis jaarlijks een tekort oplevert van 300 thaler. Intusschen heeft men doelmatig geoordeeld, noch het loon, noch den prijs of het gehalte der maaltijden te wijzigen; sedert eene reeks van jaren zijn die geheel onveranderd gebleven.

In het zusterhuis verkrijgt men beter uitkomsten. Geholpen door hare natuurlijk meerdere bedrevenheid, verschaffen de vrouwen zich tegen lageren prijs hetgeen zij voor hare gemeenschappelijke huishouding noodig hebben. Zij bestrijden haar wekelijksch middagmaal met 1 thaler 15 sbg. Van den anderen kant is haar arbeid bij gemeenzaam onderhoud in eene fraaije zaal zoo eenvoudig en aangenaam, dat bij haar de prikkel van persoonlijk belang minder gemist wordt. Zij borduren en naaijen bij voorkeur op bestelling, en haar gemakkelijk te verzenden werk vindt zooveel aftrek, dat er aan al de bestellingen niet te voldoen is. Bij de eene of andere handelskrisis wordt het werk der kleine huishouding in entrepot bewaard. Even als bij de mannen worden ook hier de materialen door het huis geleverd, doch het staat elke zuster vrij haar inkoopen elders te doen, waarbij zij echter minder goed zoude varen. In den winkel worden overigens garen, naalden enz. aan vreemde koopers tot denzelfden prijs afgeleverd als aan de zusters. Een blik in een winkel vol eenvoudige kinderkleederen overtuigde ons van den smaak in de keus der stoffen en patronen, en herinnerde weder aan het voordeel dezer maatschappij. Onder tachtig meisjes toch, of zooveel als er thans zijn, is er misschien maar een, die dezen gezuiverden kunstzin bezit, en deze weet door hare keus eene waarde aan de handwerken te geven, die nooit zou bereikt worden, indien elke zuster voor zich zelve moest kiezen.

Uit een economisch oogpunt verdient nog vermelding de handelszaak, die voor meer dan eene eeuw door Abraham Denninger gesticht en aan de broedergemeente nagelaten werd, ofschoon zij volgens zijnen wensch in zekere mate van het geheel afgescheiden bleef. Het handelskapitaal bedraagt eenige millioenen; de gebouwen, die er toebehooren, beslaan eene geheele wijk. Het voorname handelsartikel, waarvoor de gansche omliggende landstreek werkzaam is, bestaat in linnen, bestemd ten uitvoer naar Amerika. De handelszaak werd gesticht in een tijd, dat andere kooplieden nog vreemd waren van de Amerikaansche gewesten, en daardoor heeft zij talrijke en vertrouwde betrekkingen kunnen aanknoopen en goede rekening maken. Van de broedergemeenten in Amerika ontvangt zij werkzame ondersteuning, en ofschoon de uitkomsten niet meer zoo schitterend zijn als vroeger, is 't toch merkwaardig, dat zulk eene veelomvattende zaak onder een gemeenschappelijk beheer eene eeuw lang met goeden uitslag in stand heeft kunnen blijven.

„De zegen Gods (luidt het in de verkorte verordeningen der Evangelische Broederunitas) hangt mede daarvan af, dat eensdeels aan de deugdzaamheid van het werk en van de waren, zoo wat de materialen als den arbeid betreft, noch eerlijkheid noch vlijt gespaard worden, en anderdeels, dat men de prijzen zoo billijk mogelijk en nooit boven de wezenlijke waarde stelle". Dit maakt dan ook, dat men den dikwijls hoogen prijs gaarne betaalt, wijl ieder weet dat men goede waar voor zijn geld krijgt. Zonder deze eigenschappen, die algemeen bekend zijn, zouden de broeders moeijelijk kunnen wedijveren met de spoediger wijze van produceren hunner mededingers. Door hun groot kapitaal is het hun mogelijk voor de soliditeit hunner producten te waken, terwijl de arme werkman, die zonder ondersteuning alleen staat, meestal slechts voor den dringendsten nood bukt, wanneer hij zijne waren minder deugdzaam aflevert, wel wetende, hoeveel nadeel hij zich zelven daarmede berokkent.

Bij het beoordeelen van de huishouding van Herrnhut moet men in 't algemeen niet uit het oog verliezen, dat de gemeente in het bezit is van een hoogst aanzienlijk kapitaal. Dit gevoegd bij de mindere uitgaven waartoe de vereeniging aanleiding geeft en het sparen van alle krachten, hetwelk uit het vreedzaam zamenleven voortvloeit, verklaren den welstand der gemeente. Armoede vindt men er niet en de armen der nabuurschap worden geregeld ondersteund. Zonder over de innerlijke voortreffelijkheid hunner leer te willen oordeelen, is het reeds uit het oogpunt van economie begrijpelijk, waarom de Hernhutters, zoo als zij zeggen, zich buitengemeen zouden kunnen uitbreiden, zoo zij slechts wilden. De halve weversbevolking van Saksen zou zich spoedig aan den *koordisch* aanmelden.

Aan de al te spoedige toeneming der gemeente wordt daardoor perk gesteld, dat geen huwelijk mag gesloten worden zonder toestemming van de vergadering der oudsten. Is een paar gezind in het huwelijk te treden, dan meldt het zich aan bij de opzieners, en wanneer daartegen geen beletsel is; dan moet de man een proefjaar houden om te zien of hij door zijnen arbeid een huisgezin kan onderhouden. Heeft evenwel de man nog geene zuster gevonden, die hem aanstond ('t geen dikwijls kan gebeuren, bij de strenge afzondering der geslachten), dan geeft hij aan de opzieners zijnen wensch te kennen om te trouwen. Deze stellen hem eene geschikte vrouw voor, en de beslissing

wordt aan het lot overgelaten. Valt het lot gunstig uit, dan wordt dit echter alleen als verbindend voor den man beschouwd, doch het voorgestelde meisje blijft volkomen vrij om aan te nemen of te weigeren. Men zegt evenwel, dat, wanneer het lot gunstig uitvalt, het meisje in de meeste gevallen de stem des hemels erkent en den teederen hals onder het huwelijksjuk buigt.

Danspartijen en dergelijke vermakelijkheden hebben er geen plaats. Daarentegen gaat het op familiefeesten vrolijk toe, en er komen ook sommige algemeene feestelijkheden voor, meestal ter herinnering aan eenige voor de gemeente gewigtige gebeurtenis, en altijd met een godsdienstig karakter.

Wanneer tusschen de Herrnhutters twisten ontstaan, dan tracht men die door goeden raad bij te leggen. Deze verpligting rust inzonderheid op het collegie van opzieners. Gelukt het evenwel niet, dan wendt men zich tot het gewone geregt. In den regel eerbiedigen zij de algemeene staatsinstellingen, waaraan de statuten der broedergemeente zich dan ook vastsluiten; zelfs van de krijgsdienst zijn de broeders niet vrij meer.

De gezamenlijke broedergemeenten zijn deelen van een geheel, namelijk de Evangelische Broederunitas, welke onderling in naauwe verbinding staan, zoowel innerlijk als uiterlijk. Het hoogste gezag berust bij eene Algemeene Synode, wier inrigting tamelijk ingewikkeld is. Zij schijnt echter werkelijk te bestaan uit de opzieners, de afgevaardigden der gemeente en de grondeigenaars, welke medeleden der Unitas zijn; bovendien moeten er ook eenige bejaarde zusters in voorkomen. De grondstellingen en bepalingen, welke op de Algemeene Synode met opzigt tot de leer, de kerkelijke en huisselijke inrigting der broedergemeenten na gemeenschappelijke overleg en zamenspreken worden vastgesteld, strekken tot rigtsnoer voor de afzonderlijke gemeenten en hare medeleden. De algemeene Synodes zijn aan geen bepaalde plaats of tijd gebonden; zij worden opgeroepen door het collegie van oudsten der Unitas, hetwelk in den tusschentijd van de eene sijnode tot de andere de zaken bestuurt, en, zelf aan de sijnode verantwoordelijk, over alle andere collegien gesteld is. In verband met de provinciale hulpcollegies van Engeland en Noord Amerika, moet het daarvoor zorg dragen, dat de gemeenten, zendelingsposten en opvoedingsgestichten met de vereischte dienstknechten worden bezet. Het voert doorloopend opzigt en ontzet arbeiders en bedienden, die »de voor hun ambt vereischte genade en gaven verliezen."

In de afzonderlijke gemeenten vinden wij als besturende overheid de vergadering van oudsten, waaraan het raadgevende collegie van opzieners ter zijde staat, hetwelk twisten zoekt te vereffenen en in 't geheel eene soort van waardig censoraat uitoefent, terwijl de gemeenteraad de burgerlijke vertegenwoordiging der gemeente vormt en ook in broederzaken de gemeente bij de vergadering van oudsten en het collegie van opzieners vertegenwoordigt.

Daar wegens het zeldzaam bijeen komen der Algemeene Sijnode het zwaartepunt der instelling bij de vergadering van oudsten schijnt te liggen, kan men die inrigting meer aristocratisch dan democratisch noemen, wanneer men althans deze uitdrukkingen nog wil behouden. De godsdienstige broedergeest weegt intusschen op tegen het aristocratisch element. De drievoudige verdeeling der betrekkingen, zoo als zij boven bij de afzonderlijke koren is medegedeeld, belet voorts, dat een geestelijke overmatigen invloed verkrijge.

Bijzonder belangrijk is het, dat het stelsel van verkiezingen vermeden en daarvoor het lot, of de benoeming gewettigd door het lot, in de plaats gesteld wordt. Verkiezingen leveren eene onuitputtelijke bron van twist en ijverzucht; het lot, van den anderen kant, kan men alleen toepassen, waar de geschiktheid tot bekleeding van eenig ambt tamelijk gelijkmatig verdeeld is. Dit nu kan in Herrnhut het geval zijn, zoo als de geheele inrigting der broedergemeenten niet zoozeer berekend is op schitterend vernuft en grootheid van karakter, als op deugdzame en vredelievende zamenwoning. Men spotte niet met dit veelvuldig gebruik van het lot. In hunne voorliefde voor deze wijze van beslissen herinneren de broeders aan de oud-Germaansche instellingen, en zoo onze voorouders in wetenschappelijke kennis kinderen waren, bij ons vergeleken, overtroffen zij, naar wij meenen, toch het meerendeel van het tegenwoordig geslacht in staatkundig inzigt. Zoolang in het lot de uitspraak eener hoogere magt gezien wordt, onderwerpt de mensch er zich liever aan, dan aan de willekeurige beslissing van een regter. *(Deutsches Museum.)*

Producten-Handel.

Bij inschrijving verkocht:

Koffij. Den 1sten dezer, van Plant. Huwelijkszorg, 12 balen a 24,76 cent.

Kakao. Idem, van hetzelfde Effect, 4 balen a 25¼ cent.

Suiker. Den 3den dezer, van Plant. Nieuwhoop, 11 vaten a 12,11 cent.

Schepen in Lading.

NAAR AMSTERDAM.

Janna Adriana, kapt. Franken, adres bij H. Degenhard.— Sluit 12 dezer.

Willem en Carel, kapt. Steenveld, adres bij H. Degenhard.

Christina Alida, kapt. Welger, adres bij Gisius & Co.

Amicitia, kapt. Wijgers, adres bij Gisius en Co.

Louisa Christina, kapt. Ten Harmse, adres bij J. H. Zaal.

Snelheid, kapt. Henning, adres bij F. P. Bouguenon.

Wilhelmina Frederika, kapt. van der Veer, adres bij Gisius en Co.

Susanna, kapt. Groenewoud, adres bij J. F. Favereij.

ADVERTENTIEN.

Gedrukt bij **J. C. MULLER Az.**